

Dansk fund af sommerfuglen *Rhyacia (Epipsilia) grisescens* F. (Lep., Noct.).

Af

Niels L. Wolff
Zoologisk Museum, København.

På det københavnske elektricitets- og varmeværk, Svanemølleværket, der ligger i byens nordøstlige hjørne ud til Øresund, er skorstenene af dekorative årsager fra solnedgang til solopgang oplyst af projektører med lysstærke kviksølvdamplamper (fig. 1). Under gunstige vejrforhold — dvs. i stille nætter — virker denne illumination tiltrækkende på adskillige insekter, ikke mindst nat-sommerfugle.

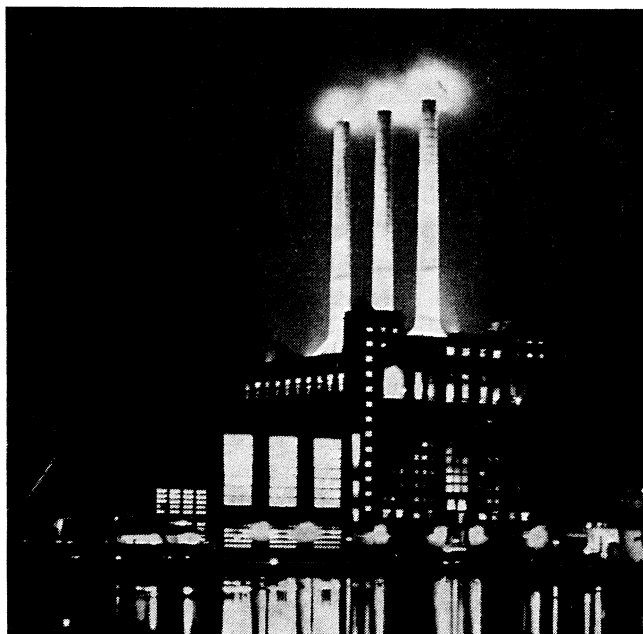

Fig. 1. Det københavnske elektricitetsværk, Svanemølleværket ved nat.
(G. Andersen fot.).

Lige fra værket's første start har jeg haft lejlighed til på nærmeste hold at følge også insektlivet, og jeg har dagligt »ført protokol« over samtlige de sommerfugle, jeg har observeret, og har mellem disse konstateret et ikke helt ringe antal arter, man på forhånd næppe forventede at finde et sådant sted. Her skal jeg imidlertid ikke gå nærmere ind på dette problem, men blot anmelde fundet af en for Danmark ny »ugle« *Rhyacia (Epipsilia) grisescens* F.

Jeg fandt den om morgenen 25. juli 1966 i nærheden af den øverst oppe anbragte projektør (i kote 50 m), hvor den havde skjult sig på taget op mod et trappetrin bag en dør, og derved undgået den skæbne, som normalt er beskåret de sommerfugle, der sidder frit fremme på taget efter lysets frembrud, nemlig omgående at forsvinde i en fuglemave. Den må være kommet i løbet af natten mellem 24. og 25. juli. Fig. 2 viser (i dobbelt størrelse) det omtalte exemplar.

Arten hører til de boreo-alpine arter og har som sådan to adskilte forekomstområder. I dens sydlige (alpine) udbredelse findes den i næsten hele alpeområdet fra Frankrig i vest over Schweiz og Tyrol østpå. Dens nordlige udbredelse, der her interesserer mest, omfatter ikke Balticum, derimod Finland, hvor den kendes mange steder fra, fortrinsvis i de sydvestlige og sydlige provinser især i skærgården, og østpå i nogle fund fra Karelen. I Norge findes den i næsten hele landets sydlige del og går nordligst op i det indre af Sør-Trøndelags Fylke (Opheim 1962:4). I Sverige følger den østkysten fra Uppland og Västmannland ned til Blekinge, men når ikke så langt sydpå som til Skåne. Længs Sveriges vestkyst går den fra den massive udbredelse i Norge mod syd og tangerer det nordvestlige Skåne (et ældre fund fra Skålderviken), men er ikke fundet på Kullen, hvor der netop i de senere år har været samlet energisk.

Dette billede af artens udbredelse gør ikke en forekomst i Danmark synderlig vel motiveret. Da larven lever på lave planter såsom græs og mælkebøtte, kan foderproblemet ikke stille sig hindrende for artens trivsel her i landet, hvad der derimod er tilfældet med dens biotop, idet arten er et udpræget bjergdyr.

Rhyacia grisescens er omtalt (Hoffmeyer 1962: 56—57) blandt arter, som kan forventes her i landet, og der fremhæves ligheden mellem *Rhyacia simulans* Hufn. og *grisescens* samt tilføjes, at de utvivlsomt er nær beslægtede. I virkeligheden er ligheden nu ikke

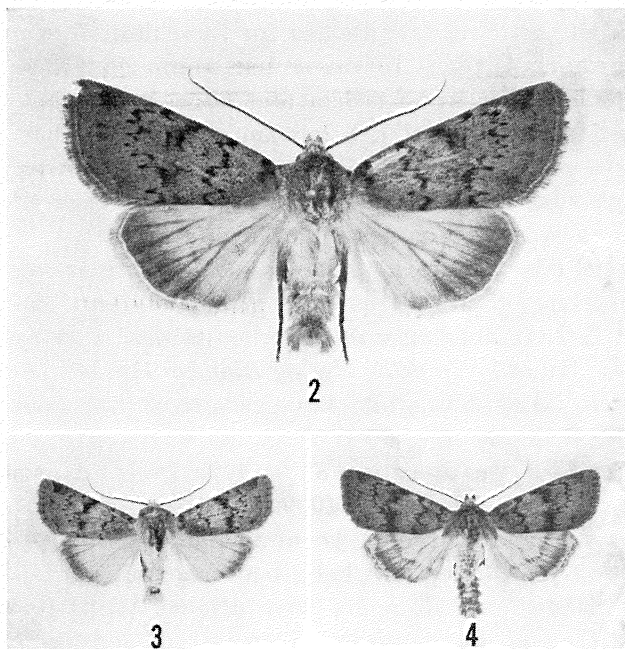

Fig. 2—3—4. *Rhyacia (Epipsilia) grisescens* F.

Fig. 2. Dania, København, Svanemølleværket 25.VII.1966, Niels L. Wolff leg. ($\times 2$). Fig. 3. Suecia, Halland, Fjärås 12.VIII.1961, Ingv. Svensson leg. ($\times 1$). Fig. 4. Norvegia, Malmin Bj. 17.VII.1960, Arne Nielsen leg. ($\times 1$).
(H. V. Christensen fot.)

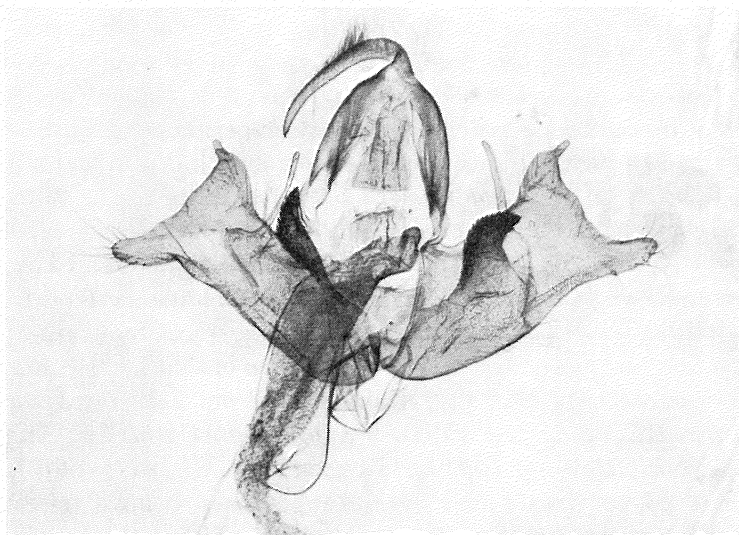

Fig. 5. ♂-genitalier af *Rhyacia (Epipsilia) grisescens* F. ($\times 16$), Suecia, Bohuslän, Grebbestad 14—16.VIII.1961, Ingv. Svensson leg. (præp. NLW 3382).
(H. V. Christensen fot.)

så stor, at der er mindste mulighed for forvexling. *R. simulans* er større og mørkere, dens forvinger har almindeligvis en olivenbrunlig tone og har tegnningselementer udbredt over hele vingen, der herved virker småprikket, hvorimod *grisescens* har ren grå grundfarve og er kontrastrigt tegnet med markante tværlinier af hvilke den ydre er stærkt savtakket. Fig. 3 og 4 viser (i naturlig størrelse) en svensk og en norsk han af *grisescens*.

Der er slet ikke tale om, at *grisescens* og *simulans* er nær beslægtede, og i nyere litteratur (f. ex. Forster & Wohlfahrt 1963:27) og Opheim (1962:4) anbringes de to arter da også i to forskellige slægter, henholdsvis *Epipsilia* Hb. og *Rhyacia* Hb. Da genitalierne af *grisescens* ikke findes afbildet i de gængse værker, vises på hestående fig. 5 de særprægede ♂-genitalier af denne art. Genitalierne af *simulans* er af en ganske anden type. De er f.ex. vist (under navnet *pyrophila*) hos Pierce (1909, pl. 19); valven er af en helt anden form, aflang, helrandet, jævnt afsmalnende mod spidsen og meget lig valven hos dens virkelig nære slægtning fra Island og Grønland, *Rhyacia quadrangula* Zett. (afbildet Wolff 1964, pl. 7).

Resultaterne af de senere års intensiverede indsamlinger har ført til erkendelsen af det faktum, at den danske sommerfuglefauna ikke er nær så stabil, som man tidligere antog. Som en naturlig følge af den letbevægelighed, der er karakteristisk for adskillige sommerfuglearter, må der til stadighed regnes med en vis tilkomst udefra af nye arter. Af disse opholder nogle sig kun så kortvarigt indenfor landets grænser, at det er et lykketræf, om de overhovedet bemærkes, andre kommer mere eller mindre regelmæssigt, såsom de klassiske immigranter, og enkelte synes at akklimatisere sig. Vil man — som tankeexperiment — opstille en nøjagtig liste over de sommerfuglearter, der findes indenfor landets grænser, må en sådan derfor blive forskellig fra år til år og kan alligevel ikke blive korrekt, da den må indskrænke sig til at omfatte, hvad man mere eller mindre tilfældigt får kendskab til.

De fleste af de arter, vi betegner som »tilfældige gæster«, kommer sydfra, men der sker også tilskud fra nord. Som eksempler herpå kan nævnes de tre ugler *Platyperigea albina* Ev. (= *Caradrina cinerascens* Tgstr. (!)), *Amathes alpicola* Zett. og *Amathes speciosa* Hb. og de tre målere *Semiothisa loricaria* Ev., *Eulype subhastata* Nolck. og *Entephria caesiata* Schiff., af hvilke forekomsten af den første art i hver gruppe synes at have været én gangsforeteelser, medens *E. caesiata* har akklimatiseret sig så

godt, at den i 1966 har kunnet fanges i hundredvis i det nordligste Jylland. Hvad angår *Rhyacia grisescens*, der også er kommet nord fra, er mulighederne for existens her i landet næppe til stede andre steder end eventuelt på Bornholm.

For detaljerede oplysninger om artens udbredelse i Sverige takker jeg skovrider Ingv. Svensson, Österslöv, Sverige, og tandlæge Sv. Kaaber, Århus, Danmark; for sammenligningsexemplarer dels førstnævnte, dels læge Arne Nielsen, Dale, Norge, samt for fotografierne henholdsvis laborant G. Andersen, Svanemølleværket, og fotograf H. V. Christensen, Zoologisk Museum, København.

Summary.

The first Danish find of the boreo-alpine species *Rhyacia (Epipsilia) grisescens* F. is recorded. A male specimen (fig. 2) was attracted the night between 24th and 25th July 1966 by the illumination (powerful MV-lamps) placed on the roof of the Svanemølle Power Station in Copenhagen (fig. 1). Its northern distribution covers most parts of southern Norway. In Sweden the species is found in the mountains along the coasts, the southernmost point on the east as well as the west coast being at abt. 56° 15' lat. N.

Litteratur.

- Forster, W. & Wohlfart, Th. A., 1963: Die Schmetterlinge Mitteleuropas. IV (Lief.XVI). Stuttgart.
- Hoffmeyer, S., 1962: De danske Ugler. Århus.
- Ophelm, M., 1962: Catalogue of the Lepidoptera of Norway. II. Oslo.
- Pierce, F. N., 1909: The Genitalia of the Noctuidae. Liverpool.
- Wolff, N. L., 1964: The Lepidoptera of Greenland. — Medd. om Grønland 159, 11. København.
-